

De economie van het geluk – een filosofische reflectie

De **Easterlin paradox**: Belgen zijn in 2005 niet gelukkiger dan in 1955, hoewel de welvaart ondertussen verdrievoudigd is.

Geen relatie inkomen – subjectief welbevinden eens men boven een bepaalde drempel van rijkdom uitstijgt (en toch zijn op elk ogenblik rijken gelukkiger dan armen).

Het inkomen van de anderen is slecht voor ons eigen geluksgevoel

→ Als ik harder werk en mijn inkomen verhoogt, dan maak ik anderen ongelukkiger!

→ Iedereen werkt harder en neemt minder vrije tijd.

→ Rat's race: mensen werken zich te pletter tussen hun 25 en hun 50 jaar – geen tijd voor kinderen, gezin, vrienden – om dan uitgeblust vervroegd uit de arbeidsmarkt te treden.

→ Paradox van een rijke wereld die succesvol streeft naar steeds hoger inkomen, maar nauwelijks gelukkiger is dan voorheen: depressies, misdaad, alcoholisme, zelfmoorden.

Andere paradox: Subjectief welbevinden blijft constant over hele leven van individu, ondanks stijgend en dalend inkomen (toch zeggen mensen dat ze vroeger minder gelukkig waren en dat ze in de toekomst gelukkiger zullen zijn).

Verklaring: **gewenning** (maakt dat geluk niet stijgt met materiële welvaart) en **vergelijking** (maakt ongelukkig!).

Inkomen is verslavend: hoe meer we hebben, hoe meer we nodig hebben!

Verklaring: ons aspiratieniveau stijgt samen met ons inkomen.

Wat maakt (on) gelukkig?

1. Geld(?) zie hoger
2. Genetische aanleg, in combinatie met omgevingsfactoren (opvoeding)
3. Opvoeding
4. Kwaliteit en stabiliteit van onze gezinsverhoudingen – echtscheiding maakt ongelukkig – gehuwden gelukkiger dan ongehuwden
5. Werk – werkloosheid is ramp, went ook niet – blijvend litteken, ook lang nadien
6. Vriendschap, sociaal kapitaal, integratie in de buurt, verenigingsleven – graad van vertrouwen als maatstaf
7. Gezondheid – goede gezondheidszorg
8. Persoonlijke vrijheid – kwaliteit van de overheid, rol van plaatselijke democratie
9. Levensfilosofie: niet vergelijken met anderen, wat je hebt naar waarde weten te schatten, religie – mensen die om anderen geven zijn gelukkiger dan wie meer op zichzelf betrokken is

Besluit: heel wat convergentie economie – filosofie van het geluk, maar ruwe hedonisme als expliciete filosofische basis is onaantrekkelijk

Hedonisme: plezier als een goed doel om voor te leven

Wat? Overgang van oncomfortabele naar comfortabele toestand

Comfort als vijand van het plezier

↔ a. argument van de tevreden slaaf / dure smaak

b. Robert Nozick's **ervaringsmachine**

c. Consumptie en zelfrealisatie

→ Plezier is niet het doel van het leven, toch aangenaam bijproduct van andere waardevolle activiteiten (ook niet per se te wantrouwen of te misprijzen zoals in sommige christelijke tradities)

Aristoteles als alternatief!

a. Geluk als **realisatie van handelingsmogelijkheden**

Aristoteles: vrije tijd nodig om dit toe te laten voor enkele mensen

Door Sen/Nussbaum uit elitaire context gehaald: ook gehandicapte heeft recht om zijn 'basic capabilities' maximaal te ontplooien.

b. Aristoteles: geluk als **eudaimonia**

Geslaagd leven hangt af van de goedgunstigheid van de goden: geluk nodig om gelukkig te zijn

2 dimensies: beheersbare – onbeheersbare

Tragische ↔ technische visie

→ Noodzaak om in ons leven kwetsbaarheid – sterfelijkheid te integreren

Menselijk geluk zal altijd breekbaar zijn

Cfr. Heidegger: mens als 'Sein zum Tode'

Dood niet noodzakelijk alleen maar negatief: onvermijdelijke horizon die ons leven zinvol maakt. Anders lethargie

c. onderscheid **zèn – eu zèn** / (over-)leven – goed leven / mens – dier

Leven als doel op zich of leven voor een doel?

Zin van het leven hangt samen met vermogen om een band te leggen tussen ons eigen beperkte bestaan en iets dat veel groter is dan onszelf

Transcendentie: verbondenheid met God of met kosmos, engagement voor een goede zaak of voor een concrete andere persoon

Houdt risico in – risico van verlies – maar wie dit weigert is veroordeeld tot een plat en oninteressant bestaan.

d. Goed leven = zich laten leiden door het **intrinsieke doel van onze activiteiten**

↔ extrinsieke doeleinden (geld, macht, eer) = de spiritualiteit van het dagelijkse leven

Besluit:

Geluk ≠ plezier of subjectief welbevinden, alhoewel dit wel een component is van geluk.

Geluk is geen gevoel, maar een kwaliteit van grote stukken van ons leven, of zelfs van ons hele leven: hangt af van het oordeel van anderen!

Verwarring van plezier en geluk als typische vergissing van onze tijd.

Vragen

1. Waarin bestaat de aristotelische opvatting van het geluk en in welke mate steekt hier een kritiek in van de economie van het geluk?
2. Maakt geld gelukkig? Waarom wel of niet?
3. Waarom is het hedonisme een onaantrekkelijk soort filosofie?

Antoon Vandeveldde – Centrum voor Economie en Ethiek – Hoger Instituut voor Wijsbegeerte – K.U.Leuven